

Hypotesprövning

19 okt. 2026, 5 min läsning

UTKAST

#matematik #statistik #metod

Kurs: S0008M Förkunskaper: Konfidensintervall

Vid hypotesprövning ställer vi upp en nollhypotes och prövar om stickprovet talar tillräckligt starkt emot den. Signifikansnivån anger hur stor risk vi accepterar att förkasta en nollhypotes som i själva verket är sann.

1. Noll- och mothypotes

Ett test är en beslutsregel för att välja mellan två påståenden om en okänd parameter, till exempel väntevärdet μ :

- **Nollhypotesen** H_0 är det "ingenting har hänt"-läge vi utgår från, till exempel $H_0 : \mu = \mu_0$.
- **Mothypotesen** H_1 är det vi vill kunna påvisa, till exempel $H_1 : \mu > \mu_0$.

Det vi vill visa läggs i mothypotesen

Testet är byggt så att vi försöker **förkasta** H_0 med en liten felrisk. Kan vi förkasta H_0 har vi påvisat H_1 , och vi har gjort det på ett sätt där risken att ha fel är liten om H_0 skulle vara sann. Kan vi inte förkasta H_0 har vi inte bevisat H_0 — vi har bara inte tillräckligt starka belegg mot den.

2. Testvariabel och kritiskt område

Testet bygger på en **testvariabel**, ett tal vi räknar ut ur stickprovet. För hypoteser om μ i en normalfördelning är det naturligt att använda medelvärdet $\bar{x}$, eller en standardiserad variant av det.

Vi bestämmer i förväg ett **kritiskt område**: de värden på testvariabeln som talar så starkt emot H_0 att vi förkastar den. Gränsen kallas den **kritiska gränsen** k . Med $H_1 : \mu > \mu_0$ blir testet

förkasta H_0 om $\bar{x} > k$

Var k hamnar bestäms av signifikansnivån, se [Signifikansnivå och styrka](#).

3. Två sorters fel

Beslutet kan bli fel på två sätt:

	H_0 sann	H_0 falsk
Förkasta H_0	fel av första slaget, sannolikhet α	rätt beslut, sannolikhet = styrkan
Förkasta inte H_0	rätt beslut	fel av andra slaget

Signifikansnivån α är sannolikheten för fel av första slaget, $P(\text{förkasta } H_0 \mid H_0 \text{ sann})$. Vi väljer den själva i förväg, typiskt 5 % eller 1 %. **Styrkan** är sannolikheten att förkasta H_0 när den är falsk, alltså att upptäcka en verklig avvikelse.

4. Arbetsgång

Så ställer vi upp ett test

- Modellantaganden.** Inför och definiera de stokastiska variablerna och ange deras fördelning, till exempel $\xi_i \in N(\mu, \sigma)$, oberoende, $i = 1, \dots, n$.
- Hypoteser.** H_0 och H_1 , med det vi vill visa i H_1 .
- Testvariabel och strategi.** Välj testvariabel och bestäm det kritiska området utifrån α : "förkasta H_0 om ...".
- Slutsats.** Stoppa in observationerna och formulera slutsatsen i ord, med signifikansnivån.

Vilken testvariabel och vilket kritiskt område som gäller beror på hypoteserna: **Enkla hypoteser** har ett enda värde i varje hypotes, **Sammansatta hypoteser** har ett helt intervall i mothypotesen. I stället för en kritisk gräns kan vi också använda **Direktmetoden**, och testet kan kopplas direkt till ett **konfidsintervall**.

På räknaren: Stat Tests

menu → **Statistics** → **Stat Tests** har färdiga test för kursens situationer. Välj **Alternate Hyp** så att den stämmer med H_1 ($\mu \neq \mu_0$, $\mu < \mu_0$ eller $\mu > \mu_0$).

Situation	Test
μ , känt σ	z Test
μ , okänt σ	t Test
$\mu_1 - \mu_2$, två stickprov med samma σ	2-Sample t Test, Pooled: Yes
μ för differenser, stickprov i par	t Test på differenslistan
p i en binomialfördelning (normalapproximation)	1-Prop z Test

Räknaren svarar med testvariabeln (**z** eller **t**) och **PVal**, alltså **direktmetodens** α_0 . Den ger ingen kritisk gräns k och ingen styrka — dem räknar vi själva med **invNorm**/**invt** och **normCdf**. Steg 1, 2 och 4 i arbetsgången ovan ska skrivas ut på tentan oavsett.

≡ Exempel — Fyller maskinen för mycket?

Påsfyllningen i **Statistisk inferens**: $\xi_i \in N(\mu, 4)$ oberoende, $n = 9$ och $\bar{x} = 502,9$ g. Pröva på nivån 5 % om maskinen fyller mer än 500 g i genomsnitt.

Lösning

1. Modell. ξ_i = vikten hos påse i , $\xi_i \in N(\mu, 4)$ oberoende, $i = 1, \dots, 9$.

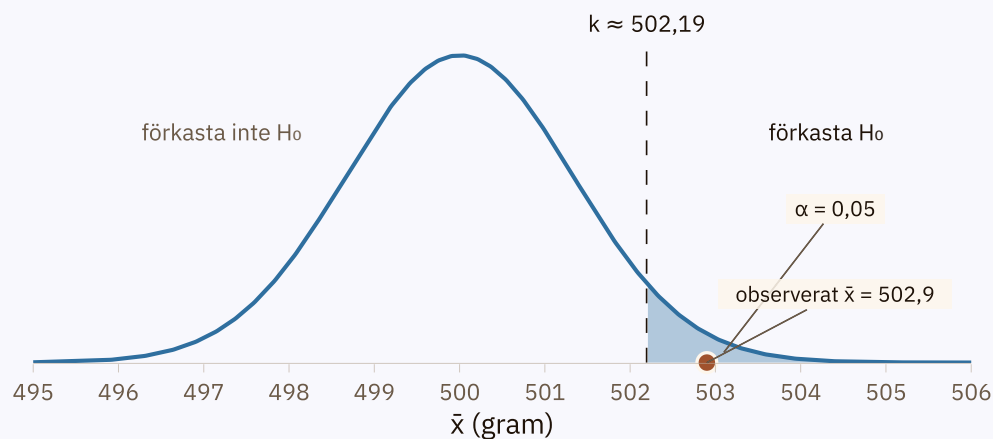
2. Hypoteser. $H_0 : \mu = 500$ mot $H_1 : \mu > 500$.

3. Testvariabel och strategi. Om H_0 är sann är $\bar{\xi} \in N(500, 4/3)$. Förkasta H_0 om $\bar{x} > k$, där

$$k = 500 + \lambda_{0,05} \cdot \frac{4}{3} = 500 + 1,6449 \cdot 1,333 \approx 502,19$$

4. Slutsats. $\bar{x} = 502,9 > 502,19$, så H_0 **förkastas** på nivån 5 %. Maskinen fyller signifikant mer än 500 g.

Fördelningen för $\bar{x}$ om $H_0: \mu = 500$ är sann ($\sigma = 4$, $n = 9$)

Med **direktmetoden** blir $\alpha_0 = P(\bar{x} \geq 502,9 \mid \mu = 500) = 1 - \Phi(2,175) \approx 0,015 < 0,05$, samma beslut.

På räknaren. Stat Tests → z Test med $\mu_0 = 500$, $\sigma = 4$, $\bar{x} = 502,9$, $n = 9$ och Alternate Hyp $\mu > \mu_0$: $z \approx 2,175$, $P\text{val} \approx 0,0148$.

Ej kontrollerat mot facit – två oberoende lösningar stämmer överens.

⚠ Vanliga fel

- **Det man vill visa i H_0 .** Det som ska påvisas hör hemma i H_1 ; H_0 är det vi försöker förkasta.
- **“Vi har visat H_0 .”** Att inte förkasta H_0 betyder bara att beläggen inte räckte.
- **Välja H_1 efter att ha sett data.** Riktningen ska bestämmas av frågan, inte av vilken sida $\bar{x}$ hamnade på.
- **Ensidigt eller tvåsidigt.** $H_1: \mu \neq \mu_0$ kräver $\lambda_{\alpha/2}$, ensidiga H_1 kräver λ_{α} .

Se även

- Konfidsensintervall
- Enkla hypoteser
- Signifikansnivå och styrka
- Sammansatta hypoteser
- Direktmetoden
- Konfidsensintervall och hypotesprövning

Resurser

- [Khan Academy: Significance tests \(hypothesis testing\)](#)
  - [Wikipedia: Hypotesprövning](#)
-
-